

ศีลธรรมกับการป้องกันการทุจริต*

ปกรณ สิงห์สุริยา**

บทคัดย่อ

ศีลธรรมมักปรากฏเป็นองค์ประกอบในมาตรการที่เสนอสำหรับการป้องกันการทุจริต ฐานคติของข้อเสนอดังกล่าวคือการทุจริตอยู่ตรงข้ามกับศีลธรรม และการปลูกฝังศีลธรรมช่วยป้องกันการทุจริต อย่างไรก็ตาม ฐานคติทั้งสองประการนี้มีปัญหาเมื่อพิจารณาจากมุมมองทางปรัชญา การวิเคราะห์หมโนทัศน์แสดงให้เห็นว่าในทัศนะกระแสหลัก มโนทัศน์เรื่องทุจริตมิได้มีศีลธรรมเป็นองค์ประกอบหนึ่ง ทำให้

* บทความนี้มีพื้นฐานจากโครงการวิจัยเรื่อง “ศีลธรรมกับคอร์รัปชัน: การวิเคราะห์เชิงมโนทัศน์” ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปี พ.ศ. 2560 ทั้งนี้ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประทุม อังกูโรหิต ผู้อำนวยการศูนย์พุทธศาสนศึกษา ได้กรุณาให้ผู้เขียนนำเนื้อหาจากโครงการดังกล่าวไปเผยแพร่ในรูปหนังสือแล้ว (ดู ปกรณ สิงห์สุริยา, 2564) เพื่อให้เป็นไปตามจริยธรรมการตีพิมพ์ บทความเรื่องนี้จึงอ้างอิงถึงหนังสือดังกล่าว เนื้อหาในบทความนี้มีพื้นฐานมาจากเนื้อหาบางส่วนในหนังสือ โดยมีการปรับมุมมองและจุดเน้น รวมถึงเพิ่มประเด็นเนื้อหา ตัวอย่างและข้อเสนอแนะอีกด้วย

** รองศาสตราจารย์ ประจำภาควิชามนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล อีเมล : pagorn.sin@mahidol.ac.th

วันที่รับบทความ 4 พฤษภาคม 2566 วันที่แก้ไขบทความ 9 พฤศจิกายน 2566
วันที่ตอบรับบทความ 28 พฤศจิกายน 2566

สามารถพบกรณีของบุคคลที่ประพฤติทุจริตแต่มีศีลธรรม จึงจำเป็นต้องพิจารณาถึง มโนทัศน์เรื่องการทุจริตที่ผิดศีลธรรมเพื่อให้มีกรอบการทำงานที่เหมาะสมสำหรับการใช้ศีลธรรมเพื่อการป้องกันแก้ไขการทุจริต

คำสำคัญ: ศีลธรรม จริยธรรม คุณธรรม ทุจริต

Morality and Corruption Prevention*

Pagorn Singsuriya**

Abstract

Morality is usually found as a component in measures proposed for corruption prevention. Underlying presuppositions are that corruption is opposite to morality, and moral cultivation leads to corruption prevention. However, these two presuppositions are problematic from the philosophical perspective. A conceptual analysis showed that, according to the mainstream view, morality is not a component of the concept of corruption. As a result, cases can

* This article is based on the research project “Morality and Corruption: A Conceptual Analysis,” which was funded by Chulalongkorn University Centre for Buddhist Studies, BE 2560. Assistant Professor Pratoom Angurarohita, Director of Chulalongkorn University Centre for Buddhist Studies, kindly allowed me to publish the research in a book form. (See Pagorn Singsuriya, BE 2564.) To comply with publication ethics, the book is cited in this article, whose content is partly based on the book while the perspective and emphasis are adjusted; details, examples and recommendations are added.

** Associate Professor, Humanities Department, Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University. Email: pagorn.sin@mahidol.ac.th
Received May 4, 2023, Revised November 9, 2023

Accepted November 28, 2023

be found in which moral persons commit corruption. The concept of immoral corruption, then, has to be considered in order to provide a framework for corruption prevention through morality.

Keywords: Morality, Ethics, Virtue, Corruption

บทนำ

การทุจริต (corruption) เป็นปัญหาสำคัญที่สังคมไทยเผชิญ พบได้ว่าการพัฒนาจริยธรรมและคุณธรรมเป็นมาตรการหนึ่งที่ยอมรับกันมาเพื่อป้องกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนในประเด็นนี้ จะยก *หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา* กับ *หลักสูตรต้านทุจริตศึกษา (Anti-Corruption Education)* และ *คู่มือหลักสูตรต้านทุจริตศึกษา (Anti-Corruption Education)* ขึ้นเป็นตัวอย่างในการพิจารณา ทั้งสองนับเป็นตัวอย่างที่สำคัญเนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการขับเคลื่อนภาครัฐในการป้องกันแก้ไขปัญหาการทุจริตโดยอาศัยมาตรการดังกล่าว

มหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ได้ร่วมกันสนับสนุนการจัดทำหนังสือ *หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา* กับ *หลักสูตรต้านทุจริตศึกษา (Anti-Corruption Education)* กรอบการทำงานของจัดทำเนื้อหาของหนังสือดังกล่าวมีพื้นฐานมาจาก *คู่มือหลักสูตรต้านทุจริตศึกษา (Anti-Corruption Education)* หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ชุดหลักสูตรต้านทุจริตศึกษา (Anti-Corruption Education) พุทธศักราช 2561 ซึ่งจัดทำโดยสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คู่มือฯ ดังกล่าวใช้กรอบแนวคิดอันปรากฏเป็นเนื้อหา 4 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ (1) การคิดแยกแยะระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนและผลประโยชน์ส่วนรวม (2) ความสะอาดและไม่ทนต่อการทุจริต (3) STRONG: จิตพอเพียงต้านทุจริต และ (4) พลเมืองกับความรับผิดชอบต่อสังคม (มหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2563, หน้า 5)

ใน *คู่มือหลักสูตรด้านทุจริตศึกษา (Anti-Corruption Education)* มีคำนิยาม “ทุจริต” ว่าหมายถึง “ประพฤติชั่ว คดโกง ไม่ซื่อตรง”¹ (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561, หน้า 122) จะเห็นได้ว่าเป็นนิยามที่มนั้ยแห่งการตัดสินค่าเชิงจริยธรรมและคุณธรรมอยู่ในตนเอง โดยถือว่าการทุจริตนั้นอยู่ตรงกันข้ามกับความมีจริยธรรมและคุณธรรม สอดรับกับเนื้อหาส่วนอื่นที่ชี้ว่าความรู้เกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างจริยธรรมกับการทุจริตเป็นพื้นฐานส่วนหนึ่งในการทำความเข้าใจการทุจริต รวมถึงเนื้อหาที่สะท้อนความเชื่อว่าการปลูกฝังจริยธรรมและคุณธรรมจะช่วยป้องกันการทุจริตได้ (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561, หน้า 7)

¹ ทั้งนี้สังเกตเห็นได้ว่าเป็นคำนิยามที่กว้างมากเมื่อเทียบกับหลักสูตรอื่นที่สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (2562ก-ง) จัดทำขึ้น ได้แก่ หลักสูตรอุดมศึกษา (วัยใส ใจสะอาด “Youngster with Good Heart”) หลักสูตรตามแนวทางรับราชการกลุ่มทหารและตำรวจ หลักสูตรสร้างวิทยากรผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่สังคมที่ไม่ทนต่อการทุจริต และ หลักสูตรโค้ชเพื่อการรู้คิดด้านทุจริต กล่าวคือ ในหน้า 12 ของหลักสูตรอุดมศึกษา (วัยใส ใจสะอาด “Youngster with Good Heart”) และ ในหน้า 39 ของหลักสูตรตามแนวทางรับราชการกลุ่มทหารและตำรวจ มีการสรุปความหมายของ “ทุจริต” ไว้ว่าเป็น “การคดโกง ไม่ซื่อสัตย์สุจริต การกระทำที่ผิดกฎหมาย เพื่อให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขัน การใช้อำนาจหน้าที่ในทางที่ผิดเพื่อแสวงหาประโยชน์หรือให้ได้รับสิ่งตอบแทน การให้หรือการรับสินบน การกำหนดนโยบายที่เอื้อประโยชน์แก่ตนหรือพวกพ้องรวมถึงการทุจริตเชิงนโยบาย” ขณะเดียวกัน ในหน้า 12 ของหลักสูตรสร้างวิทยากรผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่สังคมที่ไม่ทนต่อการทุจริต และ ในหน้า 51 ของหลักสูตรโค้ชเพื่อการรู้คิดด้านทุจริต ได้แสดงความหมายของ “ทุจริต” ไว้ว่า “เป็นพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎหมายโดยตรง ถือเป็นความผิดอย่างชัดเจน สังคมส่วนใหญ่จะมีการบัญญัติกฎหมายออกมารองรับ มีบทลงโทษชัดเจน ถือเป็นความผิดขั้นรุนแรงที่สุดที่เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องไม่ปฏิบัติ”

ใน *หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา* กับ *หลักสูตรด้านทุจริตศึกษา* (Anti-Corruption Education) นิยาม “ทุจริต” ด้วยคำสอนเรื่อง ทุจริต 3 (มหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2563, หน้า 18) อันเป็นนิยามที่ไปด้วยกันได้เป็นอย่างดีกับที่ปรากฏใน *คู่มือหลักสูตรด้านทุจริตศึกษา* (Anti-Corruption Education)² เพื่อให้บรรลุสู่ สุจริต 3 อันอยู่ตรงข้ามกับ ทุจริต 3 ในหนังสือเรื่องนี้ มีการเสนอหัวข้อหลักธรรมที่ตามองค์ประกอบในกรอบแนวคิดในคู่มือฯ ดังนี้ (1) สังวรปธาน สำหรับองค์ประกอบเรื่องการคิดแยกแยะระหว่างผลประโยชน์ส่วนตน และผลประโยชน์ส่วนรวม (2) ปหานปธาน สำหรับองค์ประกอบเรื่องความละอาย และไม่ทนต่อการทุจริต (3) ภาวนาปธาน สำหรับองค์ประกอบเรื่อง STRONG: จิตพอเพียงด้านทุจริต และ (4) อนุรักษนาปธาน สำหรับองค์ประกอบเรื่องพลเมืองกับความรับผิดชอบต่อสังคม (มหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2563, หน้า 4)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าเนื้อหาใน *หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา* กับ *หลักสูตรด้านทุจริตศึกษา* (Anti-Corruption Education) เป็นการยืนยันฐานคติที่ปรากฏใน *คู่มือหลักสูตรด้านทุจริตศึกษา* (Anti-Corruption Education) กล่าวคือ การทุจริตอยู่ตรงกันข้ามกับจริยธรรมและคุณธรรม และการป้องกันแก้ไขการทุจริตต้องอาศัยการปลูกฝังจริยธรรมและคุณธรรม ทั้งนี้ฐานคติดังกล่าวสามารถพบได้ในงานวิจัยอื่น ๆ อีกเช่นกัน ตัวอย่างเช่น กิริติ กมลประทีองกร (2559) พระมหาศุภวัฒน์ ฐานวุฑโฒ และคณะ (2559) พิเชฐ ทังโต (2559) พระครูโกวิท

² เช่นเดียวกัน นิยามดังกล่าวมีความหมายกว้างขวางเกินไปกว่าความหมายของ “corruption” วิธีง่ายที่สุดในการทำความเข้าใจประเด็นดังกล่าวคือการอาศัย *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม* ซึ่งแสดงว่า “ทุจริต 3” แปลว่า “evil conduct; misconduct” มิใช่ “corruption” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559, หน้า 90)

อรรถาภิธาน (2560) วัชรวิธานพัฒนา ยุคตานนท์ (2561) และจิตตวิธานพร ปัญญาพัฒนาคุณ (2562)

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากในเชิงปรัชญามีข้อถกเถียงเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการทุจริตกับจริยธรรมและคุณธรรมอยู่ การนำฐานคติทั้ง 2 นี้มาพิจารณาไตร่ตรองจากมุมมองเชิงปรัชญา จึงน่าจะเป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างการทุจริตกับจริยธรรมและคุณธรรมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น อันจะเป็นประโยชน์แก่การดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวกับการนำจริยธรรมและคุณธรรมมาช่วยป้องกันการทุจริตต่อไป

ความหมายของ “ศีลธรรม”

ในตอนต้น ผู้เขียนใช้คำว่า “จริยธรรม” และ “คุณธรรม” มาโดยตลอด คำทั้งสองจะมีความชัดเจนมากขึ้นในหัวข้อนี้เมื่อพิจารณาเกี่ยวกับ “ศีลธรรม” ความหมายของคำว่า “ศีลธรรม” เป็นประเด็นแรกที่ต้องพิจารณาเพื่อสร้างความกระจ่างอันจะเป็นพื้นฐานสำหรับการไตร่ตรองอย่างรอบปรินในส่วนต่อไป ใน *หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา* กับ *หลักสูตรต้านทุจริตศึกษา (Anti-Corruption Education)* ระบุว่า “จริยธรรม” หมายถึง “หลักความประพฤติที่ดีงาม หรือการแสดงออกทางพฤติกรรมที่สามารถวัดได้และประเมินได้ทั้งทางกายและทางวาจา” และสรุปว่า “จริยธรรม” เป็นสิ่งเดียวกับ “ศีล” ซึ่งมุ่งควบคุมความประพฤติในระดับกายและวาจา ในขณะที่เดียวกัน ได้ระบุว่า “คุณธรรม” เป็น “การควบคุมนามธรรมหรือจิตใจและความคิดของผู้คนในสังคมให้ประกอบไปด้วยคุณงามความดีในการจรโลงโลกและสังคมให้น่าอยู่มากยิ่งขึ้น” และสรุปว่า “คุณธรรม” เป็นสิ่งเดียวกับ “ธรรม” ซึ่งมุ่งควบคุมความประพฤติในระดับใจ คำว่า “ศีลธรรม” จึงครอบคลุมทั้ง “จริยธรรม” และ “คุณธรรม” (มหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2563, หน้า 2 และ 13)

เนื่องจากเนื้อหาใน *หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา* กับ *หลักสูตรด้านทุจริตศึกษา (Anti-Corruption Education)* อาศัยกรอบแนวคิดจาก *คู่มือหลักสูตรด้านทุจริตศึกษา (Anti-Corruption Education)* จึงควรพิจารณาว่า คู่มือฯ ดังกล่าวได้ให้คำนิยามไว้อย่างไร ประการแรก มีการนิยาม “จริยธรรม” ว่าหมายถึง “หลักสำคัญในการควบคุมพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ เปรียบเสมือนโครงสร้างพื้นฐานที่เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องยึดถือปฏิบัติ” ขณะเดียวกัน นิยาม “คุณธรรม” ว่าหมายถึง “หลักของความคิด ความงาม ความถูกต้อง ซึ่งจะแสดงออกมาโดยการกระทำทางกาย วาจา และจิตใจของแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นหลักประจำใจในการประพฤติปฏิบัติจนเกิดเป็นนิสัย เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม” ทั้งนี้ได้ระบุว่าคุณธรรมที่ช่วยป้องกันการทุจริตประกอบด้วย “อยู่อย่างพอเพียง มีวินัย ซื่อสัตย์สุจริต และจิตสาธารณะ” (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561, หน้า 121-122)

เมื่อเปรียบเทียบกับแล้ว จะเห็นความซ้อนทับและความแตกต่างกันของ นิยามศัพท์เรื่อง “จริยธรรม” และ “คุณธรรม” ดังกล่าวใน *หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา* กับ *หลักสูตรด้านทุจริตศึกษา (Anti-Corruption Education)* และ *คู่มือหลักสูตรด้านทุจริตศึกษา (Anti-Corruption Education)* ส่วนที่ซ้อนทับ คือการมองว่า “จริยธรรม” เป็นเรื่องของหลักการสำหรับความประพฤติภายนอก ไม่ว่าจะทางกายหรือวาจา แต่ในคู่มือฯ จำกัดขอบเขตอยู่กับเจ้าหน้าที่รัฐ ในส่วนของ “คุณธรรม” มีส่วนที่ซ้อนทับกันเป็นส่วนใหญ่ โดยเน้นที่หลักการแห่งคุณค่า ได้เข้ามาสู่มิติภายในตัวบุคคล อย่างไรก็ดี ใน *หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา* กับ *หลักสูตรด้านทุจริตศึกษา (Anti-Corruption Education)* มีการบูรณาการ “จริยธรรม” และ “คุณธรรม” เข้ามาอยู่ภายใต้ “ศีลธรรม”³ อันเป็นคำศัพท์ที่มีได้

³ มีข้อน่าสังเกตว่าพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2563, หน้า 13) เสนอนิยามที่กลับด้านกัน กล่าวคือ “ศีลธรรม” เป็นเรื่องของความประพฤติทางกายและวาจา “คุณธรรม” เป็นเรื่องของคุณภาพภายใน และทั้งสองบูรณาการไว้ภายใต้ “จริยธรรม” อันครอบคลุมถึงการดำเนินชีวิตทั้งมวล

ปรากฏในคัมภีร์

หากพิจารณาจากมุมมองทางปรัชญา จะเห็นว่าประเด็นเหล่านี้เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาที่เรียกว่า “จริยศาสตร์” (ethics) ซึ่งมีอีกชื่อว่า “จริยปรัชญา” (moral philosophy) หากยึดตามศัพท์บัญญัติสำนักงานราชบัณฑิตยสภาที่บัญญัติว่า “morality” คือ “ศีลธรรม” แล้ว⁴ กล่าวได้ว่า “จริยศาสตร์” คือ “การศึกษาศีลธรรมในเชิงปรัชญา” (“the philosophical study of morality”) (Deigh, 1999, p. 284) ทั้งนี้ต้องตระหนักว่าคำว่า “ศีลธรรม” นี้มิได้อ้างอิงถึงคำสอนใดในพระพุทธศาสนา

คำว่า “ศีลธรรม” ที่ปรัชญาสาขาจริยศาสตร์ศึกษาครอบคลุมถึงเรื่องความดีของคนและความถูกต้องของการกระทำ ในส่วนของความดีนั้น กล่าวโดยย่อได้ว่ามีความสัมพันธ์กับ “คุณธรรม” (virtue) อันเป็นคุณลักษณะ (character) ของบุคคลซึ่งครอบคลุมทั้งมิติภายในและภายนอก ความหมายนี้สอดคล้องกับคัมภีร์ที่ระบุว่าคุณธรรมเป็นเรื่องของทั้งกาย วาจาและใจ สำหรับการกระทำที่ถูกต้องนั้น อาจกล่าวได้โดยย่อเช่นเดียวกันว่าเป็นเรื่องของหลักการทางศีลธรรม (moral principle) หรือบัญญัติทางศีลธรรม (moral code) ซึ่งเรียกโดยรวมว่า “จริยธรรม” (ethics)⁵ (Deigh, 1999, pp. 284-285) เมื่อพิจารณาตามนี้ ก็พอจะเชื่อมโยงกับนิยาม “ศีลธรรม” ใน *หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา* กับ *หลักสูตรด้านพุทฺธิ*

⁴ ทั้งนี้ ศัพท์บัญญัติสำนักงานราชบัณฑิตยสภาระบุว่าการบัญญัติดังกล่าวเป็นของสาขาวิชาปรัชญา ขณะเดียวกันได้ระบุว่าในสาขาวิชานี้ คำว่า “คุณธรรม” เป็นศัพท์บัญญัติของคำว่า “virtue” อย่างไรก็ตาม ในสาขาวิชาอื่น ได้แก่ จิตวิทยา มีการบัญญัติว่า “morality” เป็นได้ทั้ง “คุณธรรม” และ “จริยธรรม” จะเห็นได้ว่าการบัญญัติศัพท์ในต่างสาขาวิชา ยังมีความไม่ลงรอยกัน จึงควรมีความระมัดระวังที่จะหลีกเลี่ยงการด่วนสรุปเมื่อเห็นคำเหล่านี้

⁵ มีข้อควรระวังว่าคำว่า “ethics” เมื่อแปลเป็นคำภาษาไทย สามารถเป็นได้ทั้ง “จริยศาสตร์” ซึ่งเป็นสาขาวิชาหนึ่งของปรัชญา และ “จริยธรรม” ซึ่งเป็นขอบเขตสำคัญประการหนึ่งที่จริยศาสตร์มุ่งศึกษา ดูรายละเอียดคำอธิบายใน Deigh (1999)

ศึกษา (Anti-Corruption Education) โดยให้ถือว่า “จริยธรรม” เป็นการตัดสินใจ
ค่าการกระทำ และ “คุณธรรม” เป็นการตัดสินใจคุณค่าบุคคล

ศีลธรรมและการทุจริต

ปกรณฺ์ สิงห์สุริยา (2564) ศึกษาเกี่ยวกับมโนทัศน์เรื่องการทุจริต และพบว่าจุดยืนกระแสหลักเห็นว่ามโนทัศน์เรื่องการทุจริตมิได้มีศีลธรรมเป็นองค์ประกอบหนึ่ง หรืออีกนัยหนึ่ง การทุจริตและศีลธรรมมิได้มีความสัมพันธ์กันอย่างจำเป็น ดังนั้น ในเชิงมโนทัศน์แล้ว จึงสามารถพบกรณีของบุคคลที่มีพฤติกรรมที่ทุจริตแต่ไม่ผิดจริยธรรมหรือไม่สูญเสียคุณธรรม หรือกรณีที่เป็นบุคคลมีคุณธรรมแต่ทำการทุจริต ทั้งนี้ ได้มีการวิเคราะห์มโนทัศน์เรื่องการทุจริตที่นำเสนอโดยนักวิชาการ ได้แก่ Argandoña (2005); Luo (2002); Pedersen and Johannsen (2005); Van Duyne (2001); Vannucci (2015) และ Warren (2004) และสรุปผลการวิเคราะห์มโนทัศน์ดังปรากฏในตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 1 มโนทัศน์เรื่องทุจริต

การกระทำ X จัดเป็นการทุจริต เมื่อและก็ต่อเมื่อ

1. มี A ซึ่งอาจจะเป็นบุคคล หรือองค์กร
2. A เป็นผู้รับมอบหมายอำนาจหน้าที่
3. A อยู่ภายใต้บรรทัดฐานที่กำหนดการใช้อำนาจหน้าที่
4. A ตระหนักถึงบรรทัดฐานที่กำหนดการใช้อำนาจหน้าที่
5. A มีเป้าหมายในการกระทำ X โดยเป้าหมายนั้นเบี่ยงเบนไปจากเป้าหมายของบรรทัดฐานที่กำหนดการใช้อำนาจหน้าที่
6. A กระทำ X
7. การกระทำ X ของ A ส่งผลให้ไม่บรรลุเป้าหมายของอำนาจหน้าที่
8. A ปกปิดการกระทำ X

หรือ

1. มี B ซึ่งอาจจะเป็นบุคคล หรือองค์กร
2. มี A ซึ่งเป็นผู้รับมอบหมายอำนาจหน้าที่
3. B ตระหนักถึงบรรทัดฐานที่กำหนดการใช้อำนาจหน้าที่ของ A
4. A ตระหนักถึงบรรทัดฐานที่กำหนดการใช้อำนาจหน้าที่ของตน
5. B ชักจูงให้ A กระทำ X เพื่อเป้าหมายที่เบี่ยงเบนไปจากเป้าหมายของบรรทัดฐานที่กำหนดการใช้อำนาจหน้าที่
6. B สามารถทำให้ A กระทำ X ได้
7. การกระทำ X ของ A ส่งผลให้ไม่บรรลุเป้าหมายของอำนาจหน้าที่
8. B และ A ปกปิดการกระทำ X

(ที่มา: ปกรณ์ สิงห์สุริยา, 2564, หน้า 173-175)

มโนทัศน์เรื่องความทุจริตมีลักษณะเชิงระบบ (systematic) เนื่องจากการตัดสินใจว่าบุคคลใดกระทำการทุจริตต้องพิจารณาในบริบทของระบบองค์กรโดยรวม บุคคลในฐานะปัจเจกชนที่อยู่ภายนอกระบบไม่สามารถกระทำการทุจริตได้ ดังจะเห็นได้ชัดเจนในตารางข้างต้นว่าการมีอำนาจหน้าที่เป็นองค์ประกอบหนึ่งในการพิจารณาการทุจริต ซึ่งอำนาจหน้าที่จะมีได้ก็ต่อเมื่อมีตำแหน่งในระบบ

ขององค์กร นอกจากนี้ มโนทัศน์ดังกล่าวยังมีลักษณะเชิงรูปนัย (formal) นั่นคือ ประกอบด้วยเงื่อนไขเท่านั้น ไม่มีเนื้อหาสาระจำเพาะของตนเอง ดังจะเห็นในตารางข้างต้นว่าคำสำคัญว่า “บรรทัดฐาน” นั้น มิได้มีเนื้อหาเฉพาะว่าต้องเป็นเช่นใด หากแต่ขึ้นกับการกำหนดขององค์กร ซึ่งมีแตกต่างหลากหลายประเภทด้วยกัน และด้วยเหตุที่เนื้อหาสาระมีที่มาจากภายนอกเช่นนี้ จึงกล่าววามโนทัศน์เรื่องความทุจริตมีลักษณะเชิงอนุพันธ์ (derivative) การกำหนดขององค์กรอันเป็นที่มาของเนื้อหาสาระสำหรับการตัดสินใจการทุจริตต้องอาศัยการกำหนดเป้าหมายขององค์กรนั่นเอง ด้วยเหตุนี้จึงกล่าววามโนทัศน์เรื่องความทุจริตมีลักษณะเชิงอันตวิทยา (teleological) เห็นได้ว่าบนพื้นฐานของมโนทัศน์นี้ เราต้องให้ความสำคัญกับประเด็นเรื่องการบรรลุเป้าหมายขององค์กรในยามที่พิจารณาตัดสินว่าการกระทำใดจัดเป็นการทุจริต เมื่อกำหนดเป้าหมายขององค์กรได้ จึงกำหนดบรรทัดฐานซึ่งกำกับแนวทางการใช้อำนาจหน้าที่อีกต่อหนึ่ง (ปกรณัม สิงห์สุริยา, 2564, หน้า 94-95)

การทำความเข้าใจมโนทัศน์เรื่องความทุจริตคือการมองให้เห็นว่าหัวใจสำคัญอยู่ที่การเบี่ยงเบนไปจากเป้าหมายขององค์กร การเบี่ยงเบนดังกล่าวปรากฏในรูปการจงใจใช้อำนาจหน้าที่อย่างไม่สอดคล้องกับบรรทัดฐานที่ออกแบบมาเพื่อกำกับให้บุคคลในตำแหน่งหน้าที่มีความประพฤติอันมุ่งสู่การตอบสนองต่อเป้าหมายขององค์กร ตัวอย่างเช่น มหาวิทยาลัยมีเป้าหมายประการหนึ่งเพื่อรับรองคุณวุฒิของผู้ที่เข้ามาศึกษา อันเป็นส่วนหนึ่งของการธำรงรักษามาตรฐานทางวิชาการ ดังนั้น มหาวิทยาลัยจึงต้องมีการกำหนดกฎระเบียบของตนเพื่อกำกับความประพฤติของบุคคลที่อยู่ในตำแหน่งอาจารย์ให้ดำเนินการด้านต่าง ๆ เพื่อให้แน่ใจได้ว่าผู้ที่สำเร็จการศึกษามีคุณวุฒิตามมาตรฐานที่มหาวิทยาลัยกำหนด จะเห็นว่าถ้ามีอาจารย์รับจ้างทำวิทยานิพนธ์ให้นักศึกษา ก็จะเป็นการเบี่ยงเบนไปจากเป้าหมายดังกล่าว เนื่องจากทำให้สังคมไม่อาจเชื่อได้ว่าผู้ที่สำเร็จการศึกษามีคุณวุฒิแท้จริง ในกรณีนี้กล่าวได้ว่าอาจารย์ดังกล่าวทำการทุจริต

อีกตัวอย่างหนึ่ง องค์กรอาชญากรรมที่มุ่งหากำไรสูงสุดจากการปล่อยกูนอกระบบ มีเป้าหมายเพื่อหากำไรเกินควรจากผู้กูน้องครั้นจะกำหนดบรรทัดฐานการปฏิบัติของผู้มีตำแหน่งหน้าที่ต่าง ๆ ในองค์กรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว ถ้าผู้มีหน้าที่ชักชวนให้คนมากูนแต่ปฏิเสธที่จะหลอกลวง หรือผู้มีหน้าที่ทวงหนี้แต่มีความอ่อนปรนกับผู้กู่ เหล่านี้จะทำให้องค์กรไม่สามารถบรรลุเป้าหมายแห่งการหากำไรจากการปล่อยกู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงถือว่าบุคคลเหล่านี้ทำการทุจริตต่อองค์กรเช่นเดียวกัน

คำอธิบายข้างต้นเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรมอาจจะฟังดูแปลกหู แต่หากพิจารณาโมทัศน์เรื่องการทุจริตที่มีเหตุอันประเสริฐ (noble-cause corruption) อันเป็นที่รู้จักกันดี ก็ช่วยให้เข้าใจได้ง่ายขึ้นในประเด็นที่ว่า การทุจริตกับศีลธรรม เป็นสิ่งที่แยกจากกัน ในเชิงโมทัศน์ ตัวอย่างการทุจริตดังกล่าวที่มักกล่าวถึงกันคือ กรณีที่ตำรวจซึ่งมีหน้าที่รักษากฎหมาย ใช้วิธีการนอกกฎหมายเพื่อจัดอาชญากรรมที่กระทำความผิดจริงแต่ระบบความยุติธรรมไม่อาจจัดการได้ หรือตำรวจอาจจะปล่อยตัวผู้กระทำความผิดกฎหมายเพื่อความมีมนุษยธรรม หรือแม้แต่ตัวอย่างเรื่อง องค์กรอาชญากรรมข้างต้น ถ้าผู้ทวงหนี้ปล่อยลูกหนี้ไปด้วยความเห็นอกเห็นใจในความยุติธรรมที่ลูกหนี้ได้รับมา ก็จัดเป็นการทุจริตประเภทนี้เช่นกัน เห็นได้ว่าการทุจริตประเภทนี้เป็นการเบี่ยงเบนไปจากเป้าหมายขององค์กรที่ตนสังกัด แต่เป็นไปด้วยเหตุผลแห่งคุณธรรม ความถูกต้องหรือประโยชน์ส่วนรวม มิได้เป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนตัว (Miller, 2014, หน้า 159) การทุจริตที่มีเหตุอันประเสริฐนี้เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนว่าบุคคลที่ทุจริตอาจจะเป็นผู้มีศีลธรรมก็ได้

การทุจริตเชิงสถาบัน (institutional corruption) เป็นการทุจริตอีกประเภทซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดีในการชี้ว่าการทุจริตและศีลธรรมไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องเดียวกัน การทุจริตเชิงสถาบันเป็นกรณีที่องค์กรโดยรวมเบี่ยงเบนไปจากเป้าหมายที่ขอบธรรมแท้จริงของตนเอง ต่างจากกรณีที่กล่าวถึงมาก่อนซึ่งเป็นกรณีของปัจเจกบุคคลในองค์กรที่เบี่ยงเบนไปจากเป้าหมายขององค์กรที่ตนสังกัด การเบี่ยงเบนขององค์กรอาจจะอยู่ในรูปของการกำหนดเป้าหมายใหม่ที่ขัดแย้งกับ

เป้าหมายที่ขอบธรรมแท้จริง หรือกำหนดบรรทัดฐานที่ไม่น่าสู่เป้าหมายที่ขอบธรรมแท้จริงก็ได้ การทุจริตเชิงสถาบันมีความน่ากลัวตรงที่องค์กรมักจะอ้างเหตุผลที่ฟังดูชอบธรรมเพื่อเบี่ยงเบนไปจากเป้าหมายของตน และการเบี่ยงเบนในระดับองค์กร ทำให้สิ่งที่ปกติจัดเป็นการทุจริตในระดับปัจเจกบุคคลถูกเข้าใจผิดว่าเป็นความสุจริตไป (Lessig, 2013, หน้า 553)

ตัวอย่างเช่น เป้าหมายอันชอบธรรมแท้จริงของมหาวิทยาลัยคือการธำรงรักษามาตรฐานและส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการ แต่ปัจจุบันพบว่ามหาวิทยาลัยบางแห่งที่สนับสนุนให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์นำชื่อของตนไปใส่ในงานตีพิมพ์ของนักศึกษาทุกครั้ง ทั้งที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เหล่านี้มิได้มีคุณสมบัติครบตามเงื่อนไขการเป็นผู้นิพนธ์ (authorship) มหาวิทยาลัยให้เหตุผลว่าการกระทำดังกล่าวจะช่วยเพิ่มยอดการตีพิมพ์ของมหาวิทยาลัย ทำให้มหาวิทยาลัยได้รับการจัดอันดับที่ดีขึ้น เห็นได้ว่ามหาวิทยาลัยอ้างเรื่องการจัดอันดับ ความคาดหวังของสังคม หรือนโยบายรัฐบาล เพื่อให้ความชอบธรรมกับการกำหนดบรรทัดฐานใหม่ที่เบี่ยงเบนไปจากเป้าหมายที่ขอบธรรมแท้จริงของความเป็นมหาวิทยาลัย⁶

⁶ เมื่อกล่าวถึงจริยธรรมการตีพิมพ์ผลงานในส่วนของการเป็นผู้นิพนธ์ โดยสากลจะนิยมอ้างอิงมาตรฐานการพิจารณาความเป็นผู้นิพนธ์ที่กำหนดโดยคณะกรรมการสากลแห่งบรรณาธิการวารสารทางการแพทย์ (International Committee of Medical Journal Editors หรือ ICMJE) ในประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน ดังปรากฏใน *คู่มือมาตรฐานการเผยแพร่ผลงานวิจัยและผลงานทางวิชาการ* ของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (2558, หน้า 3) ซึ่งระบุว่า

“การเป็นผู้นิพนธ์จะต้องมีองค์ประกอบครบทั้ง 3 ข้อ ดังนี้

1. มีส่วนร่วมในการสร้างโจทย์วิจัยและวางแผนการวิจัย เก็บข้อมูลหรือวิเคราะห์และแปลความหมายข้อมูล
2. มีส่วนร่วมในการเขียนหรือตรวจสอบบทความวิจัยอย่างมีส่วนร่วมในเชิงปัญญาของเนื้อหางาน (ไม่ใช่การตรวจเฉพาะภาษาหรือรูปแบบ)

3. ได้อ่านและรับรองต้นฉบับบทความสุดท้ายก่อนส่งไปตีพิมพ์”

มาตรฐานดังกล่าวมีพื้นฐานจากการวิเคราะห์ทางตรรกะซึ่งแสดงให้เห็นเงื่อนไขที่จำเป็นและเพียงพอต่อการเป็นผู้นิพนธ์ มาตรฐานนี้จึงเป็นสากล มิได้จำกัดกับการตีพิมพ์งานวิจัยด้านการแพทย์เท่านั้น เพื่อสะดวกต่อความเข้าใจ อาจกล่าวโดยสังเขปได้ว่า บุคคลจะเป็นผู้นิพนธ์ เมื่อและก็ต่อเมื่อ บุคคลผู้นั้น (ก) ทำวิจัย (ข) เขียนผลงานวิจัย และ (ค) รับรองผลงานต้นฉบับที่เสร็จสิ้นแล้ว ทั้งนี้ภายหลังมีการเพิ่มเงื่อนไขอีกข้อหนึ่ง คือความมีภาระรับผิดชอบ (accountability) ต่อผลงานทั้งในแง่ของความถูกต้องทางวิชาการและจริยธรรม (ดู International Committee of Medical Journal Editors, 2023)

การมีสถานะเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์มิได้แปลว่าจะมีสถานะเป็นผู้นิพนธ์โดยอัตโนมัติ ถ้าพบกรณีที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ขาดเงื่อนไขข้อใดข้อหนึ่งไป แต่กลับมีชื่อปรากฏเป็นผู้นิพนธ์ในผลงานตีพิมพ์ของนักศึกษา ก็จะสามารถกล่าวได้ว่ากรณีนั้นเป็นการประพฤติดิจจริยธรรม ทั้งนี้อาจจะมิใช่อ้างสนับสนุนการกระทำดังกล่าวว่าการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์จัดว่าเข้าเงื่อนไขข้อ 1 แล้ว ถ้าสมมุติว่าเป็นจริงเช่นนั้น เงื่อนไขก็ยังไม่ครบทั้ง 3 ข้ออยู่ดี อันที่จริง ถ้าพิจารณาเฉพาะเงื่อนไขข้อ 1 ก็จำเป็นที่จะต้องแยกให้ค้ำกว่าการให้คำปรึกษาเพื่อให้นักศึกษาสามารถ “สร้างโจทย์วิจัยและวางแผนการวิจัย เก็บข้อมูลหรือวิเคราะห์และแปลความหมายข้อมูล” นั้น มีความแตกต่างอย่างไรกับการที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์มีส่วนร่วมลงมือทำวิจัยด้วยตนเอง มิฉะนั้นจะเกิดทัศนคติที่เหลวไหล (absurd) ว่าการให้คำปรึกษาในการทำวิจัยแก่ผู้อื่นไม่สามารถแยกออกจากการมีส่วนร่วมทำวิจัยด้วยตนเอง ทั้งที่ตามหลักตรรกะแล้ว ทั้งสองเป็นการกระทำคนละประเภท บุคคลสามารถให้คำปรึกษาการทำวิจัยกระทั่งลุล่วง โดยไม่จำเป็นต้องร่วมลงมือทำวิจัยด้วย

นอกจากนี้ยังพบข้ออ้างว่าอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ควรมีชื่อเป็นผู้นิพนธ์ในผลงานตีพิมพ์ของนักศึกษา เพราะถ้านักศึกษาไม่ได้รับคำปรึกษาก็อาจจะทำวิจัยได้ อย่างไรก็ตาม นั่นเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบตามปกติของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หาไม่แล้วจะมีอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไปเพื่อจุดหมายใด และดังที่ได้อธิบายไว้ข้างต้นแล้ว การทำหน้าที่ความรับผิดชอบในฐานะอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์มิได้แปลว่ามีเงื่อนไขความเป็นผู้นิพนธ์ขึ้นมาโดยอัตโนมัติ

เมื่อมีอาจารย์ที่ขาดคุณสมบัติการเป็นผู้นิพนธ์ แต่มิใช่เป็นผู้นิพนธ์ในงานตีพิมพ์ของนักศึกษา ก็นับเป็นการกระทำที่ขัดกับเป้าหมายการธำรงรักษามาตรฐานวิชาการ เนื่องจากทำให้มีอาจารย์รับประกันได้ว่าผู้ที่ปรากฏชื่อเป็นผู้นิพนธ์มีสถานะเป็นผู้นิพนธ์จริง ทำให้การมีชื่อปรากฏเป็นผู้นิพนธ์มีอาจเป็นเครื่องยืนยันการมีความรู้ความสามารถของเจ้าของชื่อในการทำวิจัยและเขียนผลงานตีพิมพ์ อีกทั้งยังขัดกับเป้าหมายการส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการ เป็นที่ชัดเจนว่าการมีอาจารย์ที่สามารถมีผลงานตีพิมพ์ได้โดยไม่ต้องมีความสามารถหรือลงแรงทำวิจัยและพัฒนาบทความวิจัย ย่อมไม่นำสู่การพัฒนาความเป็นเลิศใดทางวิชาการ

อย่างไรก็ตาม แม้จะเป็นการขัดกับเป้าหมายอันชอบธรรมแท้จริงของมหาวิทยาลัยเช่นนี้ แต่การใส่ชื่อในงานตีพิมพ์ของนักศึกษาในลักษณะดังกล่าวกลับสอดคล้องกับบรรทัดฐานใหม่ที่มีมหาวิทยาลัยเหล่านั้นกำหนดขึ้นมา ดังนั้น จากเดิมที่ความประพฤติเช่นนี้ควรจะเป็นการทุจริต ก็กลับกลายเป็นเรื่องสุจริต นั่นคือ เป็นการปฏิบัติตามบรรทัดฐานที่องค์กรกำหนด สถานการณ์เช่นนี้จึงเป็นการที่องค์กรทำให้สิ่งผิดกลายเป็นสิ่งถูกต้อง โดยในขณะเดียวกัน ก็ทำให้ความสุจริตจากการปฏิบัติตามเป้าหมายอันชอบธรรมแท้จริง กลับกลายเป็นการปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกับบรรทัดฐานขององค์กร การทุจริตเชิงสถาบันจึงนับเป็นความทุจริตที่แยบยลและอันตรายลึกซึ้งเป็นอย่างยิ่ง

อีกประการหนึ่งพบข้ออ้างว่าการใส่ชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ในผลงานตีพิมพ์ของนักศึกษาเป็นสิ่งที่กระทำได้ เนื่องจากกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม อนุญาตให้นำผลงานดังกล่าวมาใช้ขอตำแหน่งทางวิชาการได้ อย่างไรก็ตาม การที่กระทรวงฯ อนุญาตเช่นนั้น มิได้แปลว่ากระทรวงฯ อนุญาตให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์นำชื่อของตนไปใส่ในผลงานตีพิมพ์ของนักศึกษาทั้งที่ตัวอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เอง มิได้มีคุณสมบัติตามเงื่อนไขความเป็นผู้นิพนธ์ครบทั้ง 3 ข้อหากกระทรวงฯ อนุญาตให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ทำผิดจริยธรรมของผู้นิพนธ์เพื่อนำผลงานมาขอตำแหน่งทางวิชาการได้จริง ก็จะมีหมายความว่ากระทรวงฯ กำลังขับเคลื่อนการทุจริตเชิงสถาบันในระดับชาติ

เพื่อให้มีโน้ตสน์เรื่องการทุจริตไม่แยกทางจากมโนทัศน์เรื่องศีลธรรม ปกรณ์ สิงห์สุริยา (2564) ได้เสนอมีโน้ตสน์เรื่องการทุจริตที่ผิดศีลธรรม ซึ่งควบรวม รายละเอียดในตารางที่ 1 ไว้เป็นเงื่อนไขชุด ก ดังปรากฏในตารางที่ 2 ข้างล่าง นอกจากนี้ ยังมีการพิจารณาการวิเคราะห์มโนทัศน์เรื่องการทุจริตของ Miller (2017) ซึ่งเป็นหนึ่งในนักวิชาการจำนวนน้อยที่เห็นว่าองค์ประกอบเรื่องศีลธรรม ควรปรากฏในการวิเคราะห์มโนทัศน์เรื่องการทุจริต ทั้งนี้เป็นการเน้นศีลธรรมในฝั่งของคุณธรรม ผลของการพิจารณาดังกล่าวปรากฏเป็นเงื่อนไขชุด ข ในตารางที่ 2 รายละเอียดของมโนทัศน์เรื่องการทุจริตที่ผิดศีลธรรมแสดงไว้ในตารางดังกล่าวแล้ว

ตารางที่ 2 มโนทัศน์เรื่องการทุจริตที่ผิดศีลธรรม

การกระทำ X จัดเป็นการทุจริต และ เป็นการกระทำที่ผิดศีลธรรม เมื่อและ ก็ต่อเมื่อ 1. องค์กรมีเป้าหมายที่ถูกต้องชอบธรรม 2. องค์กรมีบรรทัดฐานที่สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กร 3. มีเงื่อนไขชุด ก หรือ มีทั้งเงื่อนไขชุด ก และ ข
เงื่อนไขชุด ก ก. มี A ซึ่งอาจจะเป็นบุคคล หรือองค์กร ข. A เป็นผู้รับมอบหมายอำนาจหน้าที่ ค. A อยู่ภายใต้บรรทัดฐานที่กำหนดการใช้อำนาจหน้าที่ ง. A ตระหนักถึงบรรทัดฐานที่กำหนดการใช้อำนาจหน้าที่ จ. A มีเป้าหมายในการกระทำ X โดยเป้าหมายนั้นเบี่ยงเบนไปจากเป้าหมายของบรรทัดฐานที่กำหนดการใช้อำนาจหน้าที่ ฉ. A กระทำ X ช. การกระทำ X ของ A ส่งผลให้ไม่บรรลุเป้าหมายของอำนาจหน้าที่ ซ. A ปกปิดการกระทำ X

หรือ

- ก. มี B ซึ่งอาจจะเป็นบุคคล หรือองค์กร
- ข. มี A ซึ่งเป็นผู้รับมอบหมายอำนาจหน้าที่
- ค. B ตระหนักถึงบรรทัดฐานที่กำหนดการใช้อำนาจหน้าที่ของ A
- ง. A ตระหนักถึงบรรทัดฐานที่กำหนดการใช้อำนาจหน้าที่ของตน
- จ. B ชักจูงให้ A กระทำ X เพื่อเป้าหมายที่เบี่ยงเบนไปจากเป้าหมายของบรรทัดฐานที่กำหนดการใช้อำนาจหน้าที่
- ฉ. B สามารถทำให้ A กระทำ X ได้
- ช. การกระทำ X ของ A ส่งผลให้ไม่บรรลุเป้าหมายของอำนาจหน้าที่
- ซ. B และ A ปกปิดการกระทำ X

เงื่อนไขชุด ข

- ก. การกระทำของ A ในเงื่อนไขชุด ก ทำให้คุณธรรมของ A ถูกบั่นทอน

หรือ

- ข. การกระทำของ B ในเงื่อนไขชุด ก ทำให้คุณธรรมของ B ถูกบั่นทอน

หรือ

- ค. ทั้ง ก และ ข จริง

(ที่มา: ปกรณ์ สิงห์สุรียา, 2564, หน้า 195-197)

ตามองค์ประกอบของมโนทัศน์ที่เสนอนี้ ทำให้องค์กรที่มีเป้าหมายไม่ถูกต้องชอบธรรม (เช่น องค์กรอาชญากร) อยู่นอกขอบเขตการพิจารณาไปโดยปริยาย เช่นเดียวกับองค์กรที่มีความทุจริตเชิงสถาบัน ซึ่งขาดเงื่อนไขของการมีเป้าหมายที่ถูกต้องชอบธรรม หรือการมีบรรทัดฐานที่สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กร อย่างไรก็ตาม ยังอาจจะเป็นไปได้ที่จะเกิดการทุจริตที่มีเหตุอันประเสริฐ ดังที่สาขาวิชาจริยศาสตร์ได้ให้บทเรียนสำคัญเกี่ยวกับความซับซ้อนของศีลธรรมในชีวิตมนุษย์ว่าสามารถนำสู่ความขัดแย้งระหว่างคุณค่าทางศีลธรรมได้อย่างไม่คาดคิด

ข้อพิจารณาในการใช้ศีลธรรมเพื่อป้องกันแก้ไขการทุจริต

การวิเคราะห์มโนทัศน์เรื่องการทุจริตข้างต้นแสดงให้เห็นปัญหาของฐานคติ 2 ประการ ได้แก่ ทุจริตอยู่ตรงกันข้ามกับศีลธรรม และการป้องกันแก้ไขการทุจริตต้องอาศัยการปลูกฝังศีลธรรม เนื่องจากมีกรณีที่บุคคลทุจริตแต่มีศีลธรรม เช่นในตัวอย่างของการทุจริตที่มีเหตุอันประเสริฐข้างต้นที่แสดงให้เห็นว่าตำรวจที่ละเมิดกฎหมายแต่มีมนุษยธรรม หรือพบกรณีของบุคคลที่สุจริตเนื่องจากปฏิบัติตามบรรทัดฐานขององค์กรแต่ผิดศีลธรรม เช่นในตัวอย่างของการทุจริตเชิงสถาบันข้างต้นที่แสดงให้เห็นว่าอาจารย์ที่ละเมิดจริยธรรมความเป็นผู้นิพนธ์กลายเป็นบุคคลที่ปฏิบัติตามบรรทัดฐานของมหาวิทยาลัย ขณะที่อาจารย์ที่ปฏิบัติตามจริยธรรมความเป็นผู้นิพนธ์ กลับกลายเป็นบุคคลที่ทุจริต เนื่องจากมิได้ปฏิบัติตามบรรทัดฐานของมหาวิทยาลัย เมื่อมองย้อนมาที่ฐานคติที่ว่าทุจริตอยู่ตรงกันข้ามกับศีลธรรมและการป้องกันการทุจริตต้องอาศัยการปลูกฝังศีลธรรมนั้น กรณีเหล่านี้ชี้ว่าถ้าในที่สุดแล้วแม้จะประสบความสำเร็จในการปลูกฝังศีลธรรมขึ้นมาได้ แต่บุคคลยังอาจจะทุจริตได้ และเหตุที่ทุจริตนั้น ก็อาจจะเป็นเพราะบุคคลเหล่านี้มีศีลธรรมนั่นเอง ข้อเสนอเกี่ยวกับมโนทัศน์เรื่องทุจริตที่ผิดศีลธรรมจะช่วยแก้ปัญหานี้ได้ในระดับหนึ่ง อันจะเป็นการช่วยให้การปลูกฝังศีลธรรมนำไปสู่การป้องกันการทุจริตตามวัตถุประสงค์

องค์ประกอบของมโนทัศน์เรื่องทุจริตที่ผิดศีลธรรม ช่วยให้เห็นว่าในอันที่จะพิจารณาเกี่ยวกับการใช้ศีลธรรมเพื่อป้องกันแก้ไขปัญหาการทุจริตนั้น จำเป็นต้องพิจารณาตั้งแต่เป้าหมายขององค์กรว่ามีความชอบธรรมแท้จริงหรือไม่ การพิจารณาดังกล่าวย่อมมีมิติเชิงจริยศาสตร์มาเกี่ยวข้อง อีกทั้งมีความซับซ้อนเนื่องจากเป้าหมายขององค์กรนั้น ส่วนหนึ่งมีความผูกพันกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ ในสังคม นอกจากนี้ ยังต้องพิจารณาบรรทัดฐานต่าง ๆ ที่องค์กรกำหนดว่าสอดคล้องกับเป้าหมายที่ชอบธรรมแท้จริงหรือไม่ เมื่อมีระบบอันนิยามด้วยเป้าหมายและบรรทัดฐานที่ถูกต้องเหมาะสมแล้ว จึงจะสามารถพิจารณาตามเงื่อนไข ก ได้ อย่างมั่นใจได้ในระดับหนึ่งว่าการปฏิบัติตามบรรทัดฐานจะสอดคล้องกับการปฏิบัติตามศีลธรรม นอกจากนี้ เงื่อนไข ข ในองค์ประกอบของมโนทัศน์เรื่องทุจริตที่

ผิดศีลธรรม ยังทำให้เห็นเด่นชัดถึงการพิจารณาในระดับ “ศีล” ซึ่งอยู่ระดับการกระทำ และการพิจารณาในระดับ “ธรรม” ซึ่งเป็นเรื่องคุณธรรม อันอยู่ในระดับคุณลักษณะ ของบุคคล องค์ประกอบของมโนทัศน์เรื่องทุจริตที่ผิดศีลธรรมมีความยืดหยุ่นพอ ที่จะกล่าวว่าบุคคลที่ทำทุจริตอาจจะผิดเฉพาะในระดับจริยธรรม โดยยังไม่มี ผลกระทบถึงระดับคุณธรรม เช่น กรณีของบุคคลที่เพ็งกระทำทุจริต โดยความทุจริต ยังมิได้เข้ามาเป็นคุณลักษณะของบุคคลนั้น

กรอบแนวคิดจากมโนทัศน์เรื่องทุจริตที่ผิดศีลธรรมช่วยให้ไม่ละเลย ลักษณะของมโนทัศน์เรื่องทุจริต นั่นคือ นอกจากการพิจารณาเกี่ยวกับเป้าหมาย และบรรทัดฐานช่วยให้ทำงานกับลักษณะเชิงอันติวิทยาและเชิงอนุพันธ์แล้ว ยังทำให้ตระหนักถึงลักษณะเชิงรูปนัยและเชิงระบบ อันเป็นสิ่งสำคัญที่จะมองข้าม ไม่ได้ในการนำศีลธรรมมาใช้เพื่อป้องกันการทุจริต

ทั้งนี้ลักษณะเชิงอันติวิทยาและเชิงอนุพันธ์ของมโนทัศน์เรื่องการทุจริต ช่วยให้เห็นว่าการจะเข้าใจว่าอะไรคือการทุจริตนั้น ต้องอาศัยความรู้เกี่ยวกับ เป้าหมายและบรรทัดฐานขององค์กร ซึ่งมีแตกต่างหลากหลายประเภท ประเด็นนี้ ทำให้ตระหนักถึงลักษณะเชิงรูปนัยและลักษณะเชิงระบบของมโนทัศน์เรื่องการ ทุจริตในเวลาเดียวกัน นั่นคือ มโนทัศน์เรื่องการทุจริตไม่มีเนื้อหาสาระเฉพาะ ของตนเอง ต้องอาศัยการพิจารณาเชิงอันติวิทยาและอนุพันธ์ และการทุจริตมี ความหมายภายในระบบที่กำหนดอำนาจหน้าที่ภายในกรอบของเป้าหมายและ บรรทัดฐานขององค์กรเท่านั้น

สังเกตได้ว่าใน *หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา* กับ *หลักสูตรด้านทุจริต ศึกษา (Anti-Corruption Education)* มีการกล่าวถึงศีลธรรมในหมวดสังวร ปธาน ปหานปธาน และ อนุรักษนาปธานที่จะนำมาใช้ป้องกันการทุจริต ในที่สุดแล้ว ศีลธรรมเหล่านี้มีจุดเน้นที่การพัฒนาจิตใจหรือคุณธรรม อย่างไรก็ตาม คุณธรรมที่ เสนอนี้มีลักษณะทั่วไป มิได้มีการระบุว่าจะนำไปใช้ในองค์กรประเภทไหน ทำให้ เป็นการยากที่จะนำไปใช้จริง

ดังที่นักจริยศาสตร์คนสำคัญ Frankena (1973, p. 65) ได้ชี้ไว้ในหนังสือเรื่อง *Ethics* ซึ่งยังทรงอิทธิพลอยู่กระทั่งทุกวันนี้ มีโน้ตสั้นเรื่องคุณธรรมนั้นมิสมมุติฐานอยู่บนมโนทัศน์เรื่องจริยธรรม หรืออีกนัยหนึ่ง ความคิดเรื่องคนดีต้องอาศัยพื้นฐานจากความคิดเรื่องการทำที่ถูกต้อง หากขาดความคิดเรื่องการทำที่ถูกต้องคอยกำหนดทิศทางแล้ว เป็นการยากที่จะเข้าใจได้ว่าเหตุใดจึงเรียกบุคคลที่มีคุณลักษณะบางอย่างว่ามีคุณธรรม เช่น หากไม่มีความคิดที่ว่า การก่อประโยชน์สุขแก่ผู้อื่นเป็นการกระทำที่ถูกต้องแล้ว ก็เป็นการยากที่จะเข้าใจคุณธรรมเรื่องความเมตตากรุณา อันเป็นคุณลักษณะของบุคคลที่ก่อประโยชน์สุขแก่ผู้อื่นอย่างเป็นนิจศีล

จากมุมมองนี้จะเห็นได้ว่าหากคุณธรรมที่นำเสนอใน *หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา* กับหลักสูตรด้านทุจริตศึกษา (*Anti-Corruption Education*) (เช่น หิริโอตตัปปะ) ไม่มีการอบทางจริยธรรมกำกับทิศทางความเข้าใจ ก็จะไม่อาจนำมาใช้ได้อย่างเหมาะสม โดยกรอบจริยธรรมที่ว่านี้ก็หมายถึงองค์ประกอบเรื่องบรรทัดฐานในกรอบแนวคิดจากมโนทัศน์เรื่องทุจริตที่ผิดศีลธรรมนั่นเอง

เพื่อให้เข้าใจประเด็นนี้ชัดขึ้น จึงขอตัวอย่างมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งที่มีบรรทัดฐานให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ใส่ชื่อของตนเองในงานตีพิมพ์ของนักศึกษาแม้ว่าอาจารย์จะไม่มีคุณสมบัติของผู้นิพนธ์ตามเงื่อนไข 3 ข้อ ความทุจริตเชิงสถาบันของมหาวิทยาลัยแห่งนี้ส่งผลลึกซึ้งมาก เนื่องจากทำให้นักศึกษาเชื่อว่าพฤติกรรมดังกล่าวเป็นสิ่งที่ถูกต้อง นักศึกษาให้เหตุผลว่าการนำชื่อของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์มาใส่ในงานตีพิมพ์ของตนเองจัดเป็นคุณธรรมเรื่องความกตัญญู หากจะพิจารณากรณีนี้ผ่านกรอบแนวคิดจากมโนทัศน์เรื่องทุจริตที่ผิดศีลธรรมเบื้องต้นต้องกำหนดเป้าหมายที่ขอบธรรมของมหาวิทยาลัยให้ได้เสียก่อน ซึ่งได้แก่การธำรงรักษามาตรฐานและส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการ จากนั้นจึงพิจารณาว่าบรรทัดฐานการใส่ชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาในลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับเป้าหมายนี้หรือไม่ การพิจารณาที่มีมาก่อนได้อธิบายไว้แล้วว่าทั้งสองขัดแย้งกัน

ดังนั้น ในกรณีนี้คุณธรรมเรื่องความกตัญญูซึ่งสนับสนุนการปฏิบัติตามบรรทัดฐานที่วางนี้ จึงมีใช้คุณธรรมที่ป้องกันการทุจริต แต่กลับทำในสิ่งตรงกันข้ามใน *หลักสูตรการสอนในพระพุทธศาสนากับหลักสูตรด้านทุจริตศึกษา (Anti-Corruption Education)* คุณธรรมเรื่องความกตัญญูนี้ปรากฏในหมวดของสัมมาอาชีวะ (มหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2563, หน้า 38) แต่จะเห็นได้ว่าการที่ลูกศิษย์กตัญญูกับอาจารย์ โดยช่วยให้อาจารย์หาประโยชน์จากการปฏิบัติเช่นนี้ได้ นั้น นับว่าขัดกับหลักสัมมาอาชีวะโดยสิ้นเชิง

ในอันที่จะหาคุณธรรมที่เหมาะสมสำหรับป้องกันการทุจริตในบริบทนี้ จำเป็นต้องพิจารณาบรรทัดฐานที่สอดคล้องกับเป้าหมายที่ขอธรรมของมหาวิทยาลัย ก่อน เพื่อที่จะนำบรรทัดฐานดังกล่าวมาเลือกหรือกำกับทิศทางของคุณธรรมเบื้องต้นบรรทัดฐานที่เกี่ยวข้องคือหลักจริยธรรมเกี่ยวกับความเป็นผู้มีพนธ์ ซึ่งอาจจะเทียบเคียงกับจริยธรรมในศาสนาบางข้อ ได้แก่ ศีลข้อที่ 2 (อทินนาทาน) และศีลข้อที่ 4 (มุสาวาท) ดังจะเห็นได้ว่านักศึกษาผิดศีลข้อที่ 4 เนื่องจากการแกล้งเท็จว่าอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้มีพนธ์ทั้งที่จริง ๆ แล้วไม่ใช่ ขณะที่อาจารย์ที่ปรึกษาอาจจะผิดศีลอีกข้อเพิ่มเติมคือศีลข้อที่ 2 เนื่องจากการนำผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง หากเป็นเช่นนี้ อาจจะตั้งคำถามว่ามีคุณธรรมใดที่ช่วยรักษาศีลข้อที่ 2 และศีลข้อที่ 4 อันจะป้องกันการทุจริตจากการนำชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ขาดคุณสมบัติของผู้มีพนธ์ไปใส่ในงานตีพิมพ์ของนักศึกษา หรืออาจจะตั้งคำถามว่าจะอธิบายคุณธรรมที่มีลักษณะกว้าง ๆ (เช่น หิริโอตตปัสะ) ตามกรอบบรรทัดฐานที่ถูกต้องนี้อย่างไรเพื่อให้ป้องกันการทุจริตประเภทนี้ได้

ตัวอย่างข้างต้นชี้ให้เห็นว่าในการนำศีลธรรมมาใช้ป้องกันการทุจริตนั้น เพียงแค่แนะนำเสนอชุดของศีลธรรมยังไม่ถือว่าเพียงพอ หากแต่ควรที่จะต้องพิจารณาตามกรอบแนวคิดจากมโนทัศน์เรื่องทุจริตที่ผิดศีลธรรมเสียก่อน กล่าวคือ ต้องมีการระบุว่าเป็นการป้องกันการทุจริตขององค์กรใด มีการวิเคราะห์เป้าหมายและบรรทัดฐานที่ขอธรรมขององค์กรให้ชัดเจน ก่อนที่จะเลือกศีลธรรมที่สอดคล้อง

และส่งเสริมบรรทัดฐานนั้น หรืออธิบายหลักศีลธรรมที่มีลักษณะทั่วไปเพื่อให้มีรายละเอียดเจาะจง สามารถใช้ได้กับบรรทัดฐานดังกล่าว หากไม่แล้ว ศีลธรรมที่เสนอมาอาจจะส่งผลตรงกันข้ามกับที่ตั้งใจ สิ่งนี้จึงเป็นข้อเสนอแนะให้ผู้ที่เกี่ยวข้องนำไปพิจารณาเป็นแนวทางในการดำเนินการเพื่อคัดเลือกและพัฒนาชุดของศีลธรรมในพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมสำหรับการป้องกันการทุจริตในองค์กรประเภทต่าง ๆ ต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนใคร่ขอขอบพระคุณศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำหรับทุนสนับสนุนการวิจัยในครั้งนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงแต่ศาสตราจารย์กิตติคุณ ปรีชา ช้างขวัญยืน อดีตผู้อำนวยการศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และคุณสังเวียน พู่เพื่อง อดีตเจ้าหน้าที่ศูนย์พุทธศาสนศึกษา ที่กรุณาดูแลประสานงานอย่างใกล้ชิดในช่วงเริ่มโครงการวิจัย นอกจากนี้ ผู้เขียนขอแสดงความขอบพระคุณอย่างยิ่งแด่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประทุม อังกูรโรหิต ผู้อำนวยการศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รวมถึงคุณไพรินทร์ แยมศรวล และ คุณรุ่งรัตน์ อ่วมจินดา ที่กรุณาดูแลให้ความสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานของโครงการวิจัยนี้กระทั่งเสร็จสิ้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กิริติ กมลประเทืองกร. (2559). พุทธวิธีการแก้ปัญหาทุจริตคอร์รัปชันในสังคมไทย.

วารสาร มจร การพัฒนาสังคม, 1(3), 16-27.

จิตศรีณย์พร ปัญจวัฒนคุณ. (2562). คุณธรรมกับปัญหาคอร์รัปชันในสังคมไทย.

วารสารพุทธมคัศ ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม, 4(2), 1-9.

- ธรรมาจริยพัฒน์ ยุกตานนท์. (2561). พุทธจริยศาสตร์: ทางเลือกของการป้องกัน
การทุจริตคอร์รัปชัน. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 6(ฉบับพิเศษ),
624-634.
- ปกรณ สิงห์สุริยา. (2564). *ศีลธรรมกับคอร์รัปชัน. การวิเคราะห์เชิงมนทัศน์*.
กรุงเทพฯ : เอส.ออฟเซ็ท กราฟฟิคดีไซน์
- พระครูโกวิทอรธวาที. (2560). การทุจริต: ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาของพระพุทธ
ศาสนา. *วารสารธาตุพนมปริทรรศน์*, 1(1), 62-75.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวล
ธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 34. กรุงเทพฯ : มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ
พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต).
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2563). *จริยธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่*. พิมพ์
ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- พระมหาศุภวดี ฐานวุฑโฒ, พระณัด วฑฒโน, พระมหาวิริยธัมม์ วรินโท, พระครู
สิริกาญจนารักษ์ และ ธิติวุฒิ หมั่นมี. (2559). พุทธวิธีการแก้ปัญหา
ทุจริตคอร์รัปชันในสังคมไทย. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 1(3),
53-60.
- พิเชฐ ทั้งโต. (2559). พุทธธรรมกับการป้องกันปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันใน
สังคมไทย. *วารสารจันทร์เกษมสาร*, 22(43), 1-15.
- มหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการ
ป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. (2563). *การจัดทำหนังสือ
หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนากับหลักสูตรต้านทุจริตศึกษา (Anti-
Corruption Education)*. มปท.
- ศัพท์บัญญัติสำนักงานราชบัณฑิตยสภา. สืบค้นจาก [https://coined-word.orst.
go.th/index.php](https://coined-word.orst.go.th/index.php)
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (2562ก).
หลักสูตรอุดมศึกษา (วัยใสใจสะอาด “Youngster with Good Heart”).
กรุงเทพฯ : ผู้แต่ง.

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (2562ข).

หลักสูตรโค้ชเพื่อการรู้คิดด้านทุจริต. กรุงเทพฯ : ผู้แต่ง.

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (2562ค).

หลักสูตรตามแนวทางรับราชการกลุ่มทหารและตำรวจ. กรุงเทพฯ : ผู้แต่ง.

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (2562ง).

หลักสูตรสร้างวิทยากรผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่สังคมที่ไม่ทนต่อการทุจริต.

กรุงเทพฯ : ผู้แต่ง.

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และสำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). *คู่มือหลักสูตรด้านทุจริต*

ศึกษา (Anti-Corruption Education). หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ชุดหลักสูตรด้านทุจริตศึกษา (Anti-Corruption Education) พุทธศักราช

2561. กรุงเทพฯ : สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (2558). *คู่มือมาตรฐานการเผยแพร่ผลงาน*

วิจัยและผลงานทางวิชาการ. กรุงเทพฯ : ผู้แต่ง.

ภาษาอังกฤษ

Argandona, A. (2005). Corruption and Companies: The Use of Facilitating Payment. *Journal of Business Ethics*, 60, 251-264.

Deigh, J. (1999). Ethics. In Robert Audi (Ed.), *The Cambridge Dictionary of Philosophy*. 2nd Edition. Cambridge: Cambridge University Press.

Frankena, W. K. (1973). *Ethics*. 2nd Edition. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

International Committee of Medical Journal Editors. (2023). *Defining the Role of Authors and Contributors*. Retrieved from <https://>

- www.icmje.org/recommendations/browse/roles-and-responsibilities/defining-the-role-of-authors-and-contributors.html
- Lessig, L. (2013). 'Institutional Corruption' Defined. *Journal of Law, Medicine & Ethics*, 41(3), 553 - 555.
- Luo, Y. (2002). Corruption and Organization in Asian Management Systems. *Asia Pacific Journal of Management*, 19, 405-422.
- Miller, S. (2014). The Corruption of Financial Benchmarks: Financial Markets. Collective Goods and Institutional Purposes. *Law and Financial Markets Review*, 8(2), 155-164.
- Miller, S. (2017). *Institutional Corruption: A Study in Applied Philosophy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Pedersen, K H. and Johannsen, L. (2005). *Corruption: Commonality. Causes & Consequences. Comparing 15 Ex - Communist Countries*, 19-21. Paper prepared for the 13th NISpacee Annual Conference. Moscow, Russia.
- Van Duyne, P. C. (2001). Will CALIGULA Go Transparent? Corruption in Acts and Attitudes. *Forum on Crime and Society*, 1(2), 73-98.
- Vannucci, A. (2015). Three Paradigms for the Analysis of Corruption. *Labour & Law Issues*, 1(2), 2-30.
- Warren, M. E. (2004). What Does Corruption Mean in a Democracy?. *American Journal of Political Science* 48(2), 328-343.